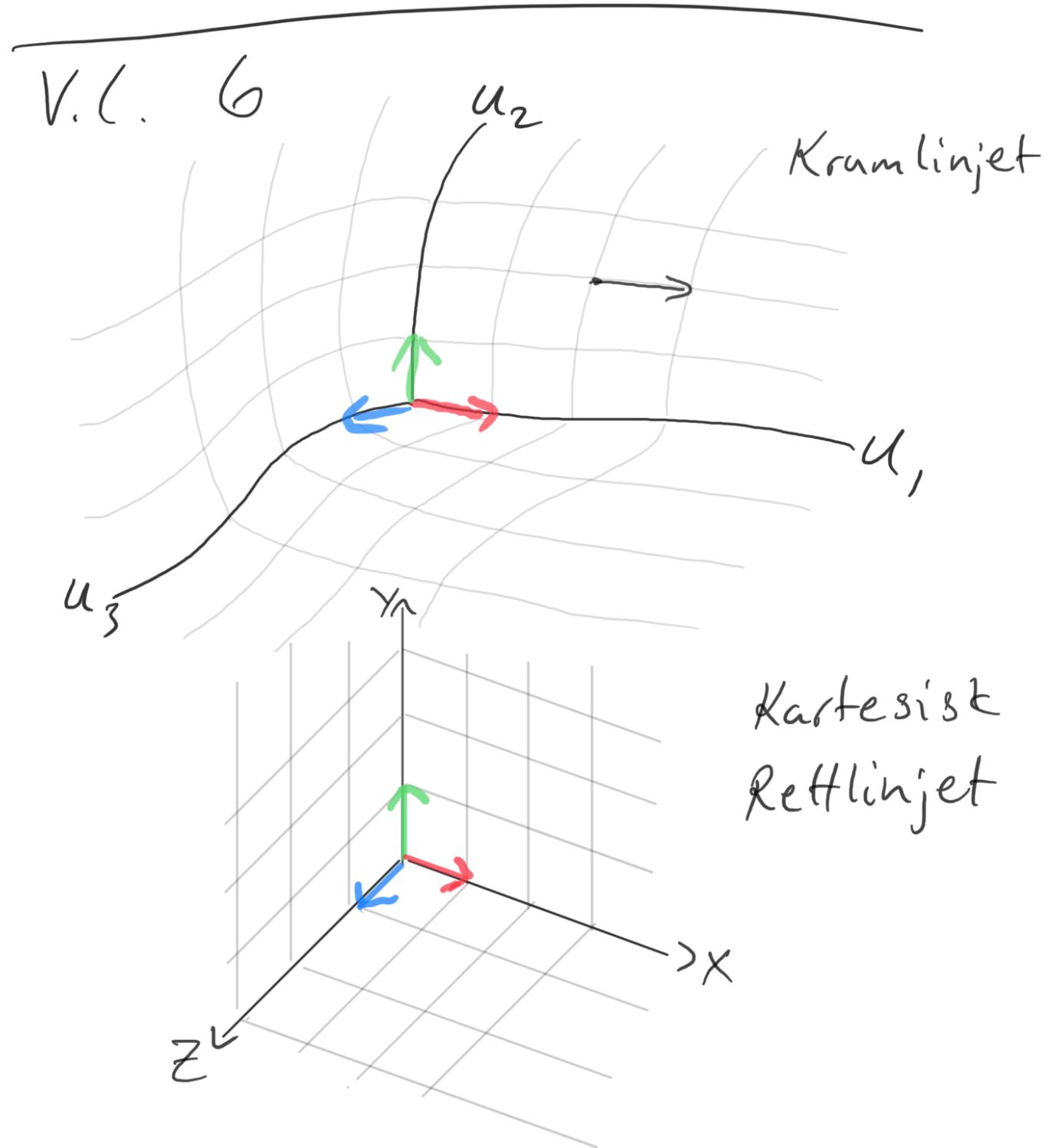

Orthogonale, krum linjete koordinater

Kartesisk koordinatsystem

$$\vec{c} = (1, 0, 0)$$

$$\hat{j} = (0, 1, 0)$$

$$\hat{k} = (0, 0, 1)$$

Posisjonsvektor i Kartesisk koord:

$$\vec{r}(x, y, z) = x \hat{i} + y \hat{j} + z \hat{k}$$

$$d\vec{r} = \frac{\partial \vec{r}}{\partial x} dx + \frac{\partial \vec{r}}{\partial y} dy + \frac{\partial \vec{r}}{\partial z} dz$$

Forandring i posisjon langs x ,
mens y og z holdes konstant.

$$\Rightarrow \frac{\partial \vec{r}}{\partial x} \parallel \hat{i}$$

Tilsvarende: $\frac{\partial \vec{r}}{\partial y} \parallel \hat{j}$ og $\frac{\partial \vec{r}}{\partial z} \parallel \hat{k}$

$$\text{Er } \frac{\partial \vec{r}}{\partial x} = \hat{i} \quad \frac{\partial \vec{r}}{\partial y} = \hat{j}$$

$$\text{Dvs. Er } \left| \frac{\partial \vec{r}}{\partial x} \right| = |\hat{i}| = 1 ?$$

$$\left| \frac{\partial \vec{r}}{\partial y} \right| = |ij| = 1 ?$$

Har också

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial x} = \frac{\partial}{\partial x} (xi + yj + zk) =$$

$$= \frac{\partial k}{\partial x} i = i$$

så $\frac{\partial \vec{r}}{\partial x} = i \quad \left(\left| \frac{\partial \vec{r}}{\partial x} \right| = 1 \right)$

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial y} = j, \quad \frac{\partial \vec{r}}{\partial z} = k$$

Vi kan skriva

$$d\vec{r} = i dx + j dy + k dz$$

Bruk nä

$$(\vec{e}_1, \vec{e}_2, \vec{e}_3) = (\vec{e}_i, \vec{e}_j, \vec{e}_k)$$

Merk: $\vec{e}_i, i \in 1, 2, 3$

er en vektor!

Enhetsvektorene er ortogonale:

$$\Rightarrow \vec{e}_i \cdot \vec{e}_j = \delta_{ij} = \begin{cases} 1 & i=j \\ 0 & i \neq j \end{cases}$$

Rettlinjet:

$$\frac{\partial \vec{e}_i}{\partial x} = \frac{\partial \vec{e}_i}{\partial y} = \frac{\partial \vec{e}_i}{\partial z} = \vec{0}$$

for $i \in 1, 2, 3$.

Høyrehåndssystem:

$$\vec{e}_i \times \vec{e}_j = \vec{e}_k \quad ijkij$$

$$\hat{j} \times \hat{k} = \hat{i}$$

$$\hat{k} \times \hat{i} = \hat{j}$$

Reversert orden

$$\hat{k} \times \hat{j} = -\hat{i} \quad k j i k j i$$

$$\hat{j} \times \hat{i} = -\hat{k}$$

$$\hat{i} \times \hat{k} = -\hat{j}$$

Dette er det Kartesiske koordinatsystemet

$$(x_1, y_1, z) = (x_1, x_2, x_3)$$

Nå introduserer vi et nytt koordinatsystem

$$(u_1, u_2, u_3)$$

der

$$u_1 = u_1(x_1, x_2, x_3)$$

$$u_2 = u_2(x_1, x_2, x_3)$$

$$u_3 = u_3(x_1, x_2, x_3)$$

eller

$$u_i = u_i(x_j) \quad i, j \in \{1, 2, 3\}$$

Det er også en transformasjon
andre veien:

$$x_1 = x_1(u_1, u_2, u_3)$$

$$\vdots$$
$$x_i = x_i(u_j)$$

Posisjonsvektoren kan nå skrives

$$\vec{r}(x, y, z) = x \vec{i} + y \vec{j} + z \vec{k}$$

$$\vec{r} = x(u_1, u_2, u_3) \vec{i} + y(u_1, u_2, u_3) \vec{j} + z(u_1, u_2, u_3) \vec{k}$$

Posisjonsvektoren vil også kunne beskrives i det nye koord.
systemet med (foreløpig udefinerte) enhetsvektorer
 $\vec{e}_1, \vec{e}_2, \vec{e}_3$

Vi kan nå finne endring i \vec{r} langs de nye koordinatene:

Vet at

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1}$$

tilsvarer endring i posisjon (\vec{r}) langs u_1 -retning, mens u_2 og u_3 holdes konstant.

$$\Rightarrow \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1} \parallel \vec{e}_1$$

Tilsvarende: $\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1} \parallel \vec{e}_1$ og $\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2} \parallel \vec{e}_2$

Men lengden $|\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_i}|$ er ikke nødvendigvis 1. Så enhetsvektorer blir

$$\vec{e}_1 = \frac{\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1}}{|\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1}|}, \quad \vec{e}_2 = \frac{\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2}}{|\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2}|}, \quad \vec{e}_3 = \frac{\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_3}}{|\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_3}|}$$

Vi har skaleringsfaktorer

$$h_1 = |\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1}|, \quad h_2 = |\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2}|, \quad h_3 = |\frac{\partial \vec{r}}{\partial u_3}|$$

og skriver

$$\vec{e}_1 = \frac{1}{h_1} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1}, \quad \vec{e}_2 = \frac{1}{h_2} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2}, \quad \vec{e}_3 = \frac{1}{h_3} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_3}$$

Kan nå finne \vec{dr} ; nge kør:

$$d\vec{r}(u_1, u_2, u_3) = \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1} du_1 + \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2} du_2 + \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_3} du_3$$

$$d\vec{r} = du_1 \vec{h}_1 + du_2 \vec{h}_2 + du_3 \vec{h}_3$$

Vi begrenser oss nå til ortogonale koordinatsystem

$$\vec{e}_i \cdot \vec{e}_j = \delta_{ij}$$

Og høyrehåndsystem, slik at

$$\vec{e}_1 \times \vec{e}_2 = \vec{e}_3$$

Merk: For generelle kurvelinjete koord. system må man skille mellom "kovariante" og "kontravariante" basisvektorer.

For å sjekke om et nytt koord. system er ortogonal og høyrehånd, holder det å sjekke at

$$\vec{e}_1 \cdot \vec{e}_2 = 0, \vec{e}_1 \cdot \vec{e}_3 = 0, \vec{e}_2 \cdot \vec{e}_3 = 0$$

og
 $\vec{e}_1 \times \vec{e}_2 = \vec{e}_3$

Merk: Hvis ortogonalitet er tilfredsstilt, så rekker det å vise at ett kryssprodukt er høyrehånd, de andre følger.

Hvis det over holder, så

$$\vec{e}_2 \times \vec{e}_3 = \vec{e}_2 \times (\vec{e}_1 \times \vec{e}_2)$$

Har vektoridentitet

$$\vec{a} \times (\vec{b} \times \vec{c}) = \vec{b}(\vec{a} \cdot \vec{c}) - \vec{c}(\vec{a} \cdot \vec{b})$$

$$\Rightarrow \vec{e}_1 (\underbrace{\vec{e}_2 \cdot \vec{e}_2}_1) - \vec{e}_2 (\underbrace{\vec{e}_2 \cdot \vec{e}_1}_0)$$

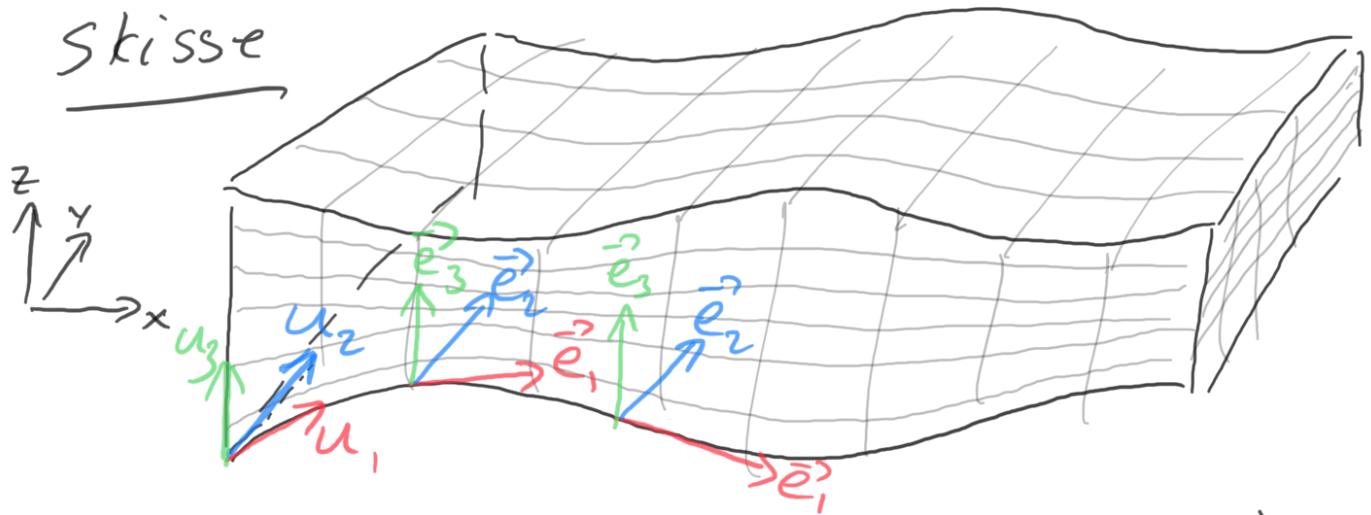
$$\vec{e}_2 \times \vec{e}_3 = \vec{e}_1 \quad (\text{Høyrehånd})$$

På samme måte, vis at

$$\vec{e}_3 \times \vec{e}_1 = \vec{e}_2$$

Se på følgende koord. system

$$\vec{r} = u_1 \hat{i} + u_2 \hat{j} + u_3 (1 - 0,1 \cos u_1) \hat{k}$$

Rafflinjet i
 u_2, u_3

$$X = u_1$$

$$Y = u_2$$

$$Z = u_3(1 - 0.1 \cos u_1)$$

$$\vec{e}_1 = \frac{1}{h_1} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1} = \frac{i + 0.1 u_3 \sin u_1 k}{\sqrt{1 + (0.1 u_3 \sin u_1)^2}}$$

$$\vec{e}_2 = \frac{1}{h_2} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2} = j$$

$$\vec{e}_3 = \frac{1}{h_3} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_3} = \frac{(1 - 0.1 \cos u_1) k}{\sqrt{(1 - 0.1 \cos u_1)^2}} = k$$

Her er $\vec{e}_1 \cdot \vec{e}_3 \neq 0$, så koordinatsystemet er ikke

ortogonal t. $\left(\begin{array}{l} \vec{e}_1 \cdot \vec{e}_2 = 0 \\ \vec{e}_2 \cdot \vec{e}_3 = 0 \end{array} \right)$

Annet eksempel

$$\vec{r} = (u_1 + u_2) \hat{i} + u_2 \hat{j} + u_3 \hat{k}$$

$$X = u_1 + u_2 \quad u_1 = X - u_2 = X - Y$$

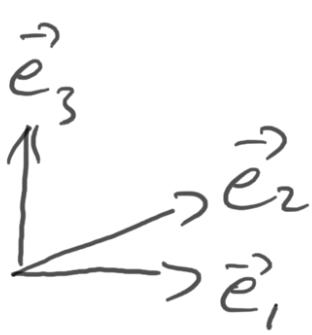
$$Y = u_2 \quad \Rightarrow \quad u_2 = Y$$

$$Z = u_3 \quad u_3 = Z$$

$$\vec{e}_1 = \frac{1}{h_1} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_1} = \hat{i} \quad (h_1 = 1)$$

$$\vec{e}_2 = \frac{1}{h_2} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_2} = \frac{\hat{i} + \hat{j}}{\sqrt{2}} \quad (h_2 = \sqrt{2})$$

$$\vec{e}_3 = \frac{1}{h_3} \frac{\partial \vec{r}}{\partial u_3} = \hat{k} \quad (h_3 = 1)$$

Ikke ortogonal

$$\vec{e}_1 \cdot \vec{e}_2 = \frac{1}{\sqrt{2}}$$

Sylinderkoordinater

$$\vec{r} = r \cos \theta \hat{i} + r \sin \theta \hat{j} + z \hat{k}$$

$$x = r \cos \theta \quad r = \sqrt{x^2 + y^2}$$

$$y = r \sin \theta \quad \Rightarrow \quad \theta = \tan^{-1} \frac{y}{x}$$

$$z = z \quad z = z$$

$$\hat{i}_r = \frac{1}{h_r} \frac{\partial \vec{r}}{\partial r} = \frac{\cos \theta \hat{i} + \sin \theta \hat{j}}{h_r} \quad (h_r = 1)$$

$$\hat{i}_\theta = \frac{1}{h_\theta} \frac{\partial \vec{r}}{\partial \theta} = \frac{-r \sin \theta \hat{i} + r \cos \theta \hat{j}}{\sqrt{r^2 \sin^2 \theta + r^2 \cos^2 \theta}} \quad (h_\theta = r)$$

$$= -\sin \theta \hat{i} + \cos \theta \hat{j}$$

$$\hat{i}_z = \hat{k}$$

$$\hat{i}_r \cdot \hat{i}_\theta = -\sin \theta \cos \theta + \cos \theta \sin \theta = 0$$

Orthogonal !

$$\vec{e}_r \times \vec{e}_\theta = \begin{vmatrix} \hat{i} & \hat{j} & \hat{k} \\ \cos \theta & \sin \theta & 0 \\ -\sin \theta & \cos \theta & 0 \end{vmatrix}$$

$$= \hat{k} (\cos^2 \theta + \sin^2 \theta) = \hat{k}$$

Høyrehånd!

Neste forelesning

Gradient

Divergens

Virulens

